

Француска судска пракса покушала је да побољша положај заложног повериоца и према принудном управнику у односу на његово право продаје залоге признањем заложном повериоцу права задржања на продајној цени залогe мотивишући то тиме да се продаја врши у корист целе масе а не само у интересу привилегованих повериоца.

У другом делу овог рада проф. Емар расправља питања специфична за залогу чију државину нема поверилац. Најпре се осврће на питање давања залогe заложном повериоцу. Француска судска пракса је заузимала различите ставове по том питању. На крају је ипак преовладало став да има места предаји залогe заложном повериоцу и у случају падања дужника под стечај. Ипак, највише су усвајани захтеви дужника да се ствар изложи јавној продаји ради његовог намирења. У погледу противљења заложном повериоца продаји залогe ради намирења осталих повериоца судска пракса је признала то право и заложном повериоцу без државине залогe као што то чини према заложном повериоцу са државином залогe. И најзад, заложни поверилац без залогe ужива заштиту према дужниковим преварним радњама који задржава државину залогe тиме што је француска судска пракса примењивала против заложног дужника одредбе кривичног законика о злоупотреби поверења.

На крају, проф. Емар закључује да је француска судска пракса служећи се слободним тумачењем текстова применила на нове ситуације старе принципе и текстове који нису предвиђали овакве ситуације. Дата решења показују јасно приближавање положају заложног повериоца који нема државину залогe са оним који је има. То је допринело да се одржи корисна и ефикасна функција залогe и у данашњим промењеним условима.

Рад проф. Емара написан је јасно, концизно али са довољно појединости да би се добио јасан поглед на положај залогe у француском трговачком праву са аспекта законодавства, доктрине а посебно савремене француске судске праксе.

Др. Љубиша Милошевић

Morris Ginsberg (Editor): LAW AND OPINION IN ENGLAND IN THE 20-th CENTURY, London, Stevens & Sons Ltd., 1959, VIII + 407 pp.

Најважнији моменти у развоју савременог енглеског друштва који су утицали на право предмет су обраде у овом колективном раду чији је уредник професор Гинсберг са Лондонске школе економских и политичких наука. Књига — у ствари низ јавних предавања одржаних у тој Школи — инспирисана је делом енглеског аутора Дајсија (*Dicey*) *Јавно мњење и право у Енглеској деветнаестог столећа* и представља у извесном смислу продужење тога дела у првој половини нашег века. Међутим, аутори — њих седамнаест на броју — обрадили су теме које је трасирао Дајси не само са правних аспеката већ су прелазили на шири, социолошки терен. Дискусије својим квалитетом прегледног и сажетог улажења у контроверзне проблеме правног и друштвеног развоја савремене Енглеске изазивају интересовање и пажњу, без обзира на ограниченост коју је ауторима у многим питањима наметала класна припадност и друштвени односи који владају у њиховој земљи.

Три главне теме доминирају у књизи, подељеној у три дела: тенденције идејног развоја, развој права и правци развоја социјалне политике.

У првом делу пажњу читаоца привлаче радови под насловом „Пораст друштвене одговорности“ и „Развој социјализма“, У првом раду *М. Гинсберг* разликује појам индивидуализма на политички, социолошки и методолошки индивидуализам. Под политичким индивидуализмом он подра-

змева теорију по којој се добробит државе састоји у благостању и слободној иницијативи њених грађана а то благостање се може најбоље остварити ако сваки појединац иде за оним што је за њега добро на свој сопствени начин и уз минимално мешање државе. Социолошки индивидуализам, пак, подразумева идеју о друштву као о скупу појединаца чији су узајамни односи „спољашњег карактера“. Ово се може боље разумети употребом са „органичном“ теоријом која друштво сматра новом целином, различитом и чак вишом од својих чланова. Методолошки индивидуализам је гледиште према коме је најбољи начин за изучавање друштвених појава првенствено обраћање пажње на акције појединаца, тј. посматрање друштвених целина у виду комплекса друштвених односа који настају услед понашања појединаца. Аутор се усредсређује на политички индивидуализам, пратећи кроз њега идејни развој у Енглеској у току првих педесет година нашег века. При том он критикује идеалистичко прилажење проблему и констатује да се појам права личности и једнакости у правима лагано проширивао у том периоду из политичке у економску и социјалну сферу. Овај процес огледао се у чињеници признавања права на минималне услове за егзистенцију, минималне наднице, на пензионо и друге врсте осигурања, на једнаке могућности образовања, итд. Све те мере означавају напуштање индивидуалистичких ставова у теорији и пракси и оне, по речима аутора, показују да лична слобода и државна контрола и интервенција нису у сваком случају супротне једна другој. — Истим критичким духом инспирисани су и следећи закључци: ако је у почетним фазама настанка капитализма неједнакост у расподели богатстава и била важан чинилац индустријског развоја, то никако не значи да је она важна и у фази високог техничког развоја и масовне организације производње каква постоји данас. Штавише, у овој фази правична прерасподела није више само у складу са даљим прогресом у економским и друштвеним релацијама већ је она и услов без кога се тај прогрес не може остварити. У оваквим ставовима аутора види се признање чињенице све већег фактичког подруштвљавања средстава за производњу у најразвијенијим капиталистичким земљама.

Утицај идеја Октобарске социјалистичке револуције на јавно мњење и политику у Енглеској није, по речима аутора, довољно обрађивана тема али је тај утицај у одређеној мери уочљив, с обзиром да је несумњиво деловао у правцу општег прогресивног кретања идеја.

Пораст значаја идеје социјализма у Британији у току прве половине нашег века предмет је расправе познатог професора социјалне и политичке теорије Џорџа Кола (G. D. H. Cole) са Оксфордског универзитета. Један од његових главних закључака је да је Велика Британија данас свакако много више „социјалистичка“ него што је то била у доба ауторове младости (1910, „када је постао социјалиста“). Разуме се да и сам писац употребљава овај термин условно стављајући га под знаке навода. Иако је више од једне петине економске структуре те земље већ подруштвљено (на начин специфичан за услове у Енглеској), то, по аутору, није једини елемент социјалистичког. Томе треба додати и чињеницу „релативно широког изједначавања класних разлика, тј. подизања економског и културног нивоа сиромашнијих класа енглеског друштва“. Међутим, аутор одмах констатује да у ствари још постоји велики преживелих привилегија, посебно у области образовања. Аутор предвиђа да ће се будући економски развој Енглеске кретати у правцу прелажења и осталих важнијих грана привреде у јавни сектор. Он при том категорички одбацује могућност денационализације већ национализованих индустрија и њиховог враћања у руке приватних капиталиста.

У раду о развоју енглеског радног права професор О. Кан-Фројнд (O. Kahn-Freund) анализира основне услове који су довели до формирања савремених правних правила о радним односима у Енглеској, нарочито у области колективног уговарања. За разлику од америчког и већине конти-

менталних европских система у којима постоји режим уговарања радних услова, у Енглеској се између послодавца и радничких синдиката успоставља само такозвана „преговарачка машинерија“. Она настаје у ствари кроз низ повремених одлука које доносе стални одбори састављени од представника обеју страна и које су покаткад само неформална споразумевања и „пословни обичаји“ који се међутим никад не стављају на хартију. На тај начин успостављен је систем који се пре може назвати колективно администрирање него колективно уговарање. Кроз такав систем, по мишљењу аутора, читав процес постао је динамичнији и гипкији него у већини других западноевропских земаља.

У трећем делу реч је о правцима развоја социјалне политике. Тако, у раду о здравству Р. М. Тајтмас (R. M. Titmuss) анализира услове који су довели до тога да је у савременој Енглеској државна интервенција у медицинској служби одмакла доле него у ма којој држави западног света. Темељи оваквом решењу положени су још 1910 у закону о здрављу. Велики утицај на јавно мњење и законодавство у вези са здравством вршили су и напредак науке како у медицини тако и у другим областима. Поред тога, нови методи у изучавању друштвених појава помогли су да се правилније и са свих релевантних углова сагледају проблеми здравља. Акцент је стављен, између осталог, на превенцију и потенцирање улоге одговарајућих врста медицинских стручњака. Овај период аутор назива прелазом са народне медицине деветнаестог века на националну медицину двадесетог. У закључку је изнето да су економски и финансијски ефекти интервенције државе у сфери здравства од 1946 наовамо веома разноврсни и поред тога што је основна идеја која је утицала на правни развој и јавно мњење била првенствено, и готово једино, захтев за социјалном правдом. Међутим, како каже аутор, једно су били основни циљеви овог новог законодавства о здравству а друго оно што се у пракси догађа.

На половини двадесетог века индустријски односи у Енглеској су мање законски регулисани но што је то случај ма у којој другој држави на свету. Поједини аутори (Kahn-Freund) описују енглески систем индустријских односа као „laissez-faire колективизам“. Другим речима, како то тумачи аутор поглавља о индустријским односима Робертс (В. С. Roberts), акценат је овде на принципу тзв. индустријске аутономије и на емпиричком карактеру решења која изналазе раднички синдикати (трејдјуниони), послодавци, влада и судови за проблеме које доноси сукоб опречних интереса у овој области. У читавом сплету индустријских односа значај радничких синдиката је велики и они, штавише, врше огроман утицај не само на положај и благостање својих чланова већ и на јавно мњење у Енглеској уопште. Аутор анализира и са историјског аспекта успон тредјунионизма који је добио нови идеолошки полет после Октобарске социјалистичке револуције. Аутор расправља и о питању организационе структуре синдиката а посебно о могућности коју би можда требало и законски фиксирати, за оснивање од стране радника нових синдикалних организација — ван постојећих, „званичних“ — у случају да сматрају да ове последње не служе најбоље њиховим интересима. Колективно уговарање исто тако представља проблем, мада аутор налази да оно у Енглеској нема тако широко примену као, на пример, у Сједињеним Америчким Државама. Аутор се залаже за увођење система тзв. гарантоване годишње наднице која у ствари представља допунску помоћ за време привремене незапослености која нарочито тешко погађа велики број сезонских радника у Енглеској. За идеју учешћа запослених у добити предузећа која је последњих година анализираног периода у Британији почела да задобија терен у неким крупнијим приватним предузећима, аутор каже да постаје „све значајнији чинилац у стварању бољих односа између послодавца и радника у индустрији“.

Кроз све радове у овој збирци провејавају мање или више отворене критике погледа и идеја Дајсија, коме његов уски конзервативизам није

дозволио да правилније сагледа многе проблеме развоја права и друштвене мисли у Енглеској деветнаестог века.

Уз све резерве са којима је читалац принуђен да приђе овој књизи она може да послужи као одређени, иако често једностранни, извор информација које свакако треба пропустити кроз критички филтер.

Ђурица Крстић

Daniel Lureau: LA RESPONSABILITÉ DU TRANSPORTEUR AÉRIEN-LOIS NATIONALES ET CONVENTION DE VARSOVIE, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1961, 322 pp.

Ваздушни саобраћај је, по речима аутора ове исцрпне анализе савремених тенденција у институту грађанске одговорности ваздушног превозиоца, попримите сталних сукоба новог и традиционалног. — Новог, кад је реч о средствима и техничким условима саобраћаја, и традиционалног — кад говоримо о правним начелима регулисања тог саобраћаја. Истовремено, ваздухопловно право се карактерише још једном противречношћу: пре но што постане међународно, оно је национално, унутрашње, док ваздушни саобраћај по својој природи тежи да се интернационализује.

Још на уводним странама аутор констатује да је ситуација у погледу постигнутог степена стварне унификације норми ваздухопловног приватног права далеко од тога да задовољава. Варшавску конвенцију о изједначењу извесних правила о међународном ваздушном превозу из 1929 примењују и тумаче национални судови и она на тај начин трпи и велики утицај националних права.

Рад је подељен на два дела. У првом је реч о утицају домаћих правних система на тумачење и примену Варшавске конвенције а у другом разрађен је утицај који овај међународни инструмент врши на домаћа правна правила о одговорности. По мишљењу аутора, први утицај доводи у питање једнообразност која представља основни циљ саме конвенције из 1929, док други, напротив, тежи остварењу унификације.

Аутор долази до општег закључка о развојној линији института одговорности у ваздушном саобраћају која се испољава у постепеном прелажењу од потпуног искључења одговорности до њеног ограничења. Ово он означава као „постепено али сигурно кретање према једино логичном решењу у ваздухопловноправној материји — према једнообразном закону који се једнообразно и тумачи“.

Аутор у почетку рада даје исцрпну упоредноправну анализу најважнијих националних система. Опште разликовање између англоамеричког и континенталног права огледа се и у области регулисања одговорности у превозу. Из судске праксе у земљама *common law*-а произилази да је кључни елемент читавог система одговорности ваздушног превозиоца у тим земљама појам нехата. Сам карактер јавног превозиоца (постоји и категорија приватног превозиоца) подразумева постојање његове одговорности која се дакле заснива на претпостављеној кривици. — Превозилац се сматра осигураватељем робе примљене на превоз. Међутим, овај његов изглед тежак положај, с обзиром да англо-америчка судска пракса све (домаће) превозиоце сматра приватним превозиоцима, своди се на то да до одговорности долази само уколико оштећени докаже постојање превозиоцевог нехата. Овако распоређен терет доказивања у специфичним условима ваздушног саобраћаја иде у прилог превозиоцу.

У земљама писаног права, напротив, оштећени не доказује кривицу превозиоца већ овај, уколико жели да се ослободи одговорности, треба да докаже да до њега нема кривице. У правним системима заснованим на